

ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ ΜΑΡΚΕΣ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση: Μαρία Παλατιολόγου

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Περί έρωτος και άλλων δαιμονίων**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: Del amor y otros demonios

Από τις Εκδόσεις Penguin Random House Grupo Editorial, Βαρκελώνη 2014

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Gabriel García Márquez

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Μαρία Παλαιολόγου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ελένη Γεωργοστάθη

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Gabriel García Márquez, 1994 and Heirs of Gabriel García Márquez

© Εικόνες εξωφύλλου: Artnis/Shutterstock Images

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2021

Πρώτη έκδοση: Εκδόσεις Λιβάνη, 1994

Δεύτερη έκδοση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Οκτώβριος 2021

ISBN 978-618-01-3793-4

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 Publishers since 1979

Έδρα: Head Office:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση 121, Tatoi Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Βιβλιοπωλείο: Bookstore:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psichogios.gr

www.psichogios.gr • <http://blog.psichogios.gr>

ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ ΜΑΡΚΕΣ

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

Μετάφραση: Μαρία Παλαιολόγου

Για την Κάρομεν Μπαλσέλς λουσμένη στα δάκρυα

Όλες οι σημειώσεις στο κείμενο είναι της μεταφράστριάς.

Φαίνεται πως τα μαλλιά ανασταίνονται πολύ λιγότερο από τα υπόλοιπα μέρη του σώματος.

ΘΩΜΑΣ ΑΚΙΝΑΤΗΣ

Περί ακεραιότητας των αναστημένων σωμάτων
(ζήτημα 8, κεφ. 5)

Η 26η Οκτωβρίου του 1949 δεν ήταν μέρα με σπουδαίες ειδήσεις. Ο δάσκαλος Κλεμέντε Μανουέλ Σαμπάλα, διευθυντής σύνταξης της εφημερίδας που δημοσίευσε τα πρώτα μου ρεπορτάζ, έβαλε τέλος στην πρωινή συνάντηση με δυο τρεις υποδείξεις ρουτίνας. Δεν ανέθεσε καμιά συγκεκριμένη δουλειά σε κανέναν συντάκτη. Λίγα λεπτά μετά έμαθε από τηλεφώνου πως εκκένωναν τις νεκρικές κρύπτες της παμπάλαιας μονής της Σάντα Κλάρα και με πρόσταξε χωρίς να ελπίζει σε πολλά:

«Τράβα μια βόλτα από κει να δεις μήπως σου 'ρθει καμιά ιδέα».

Το ιστορικό μοναστήρι των Κλαρισσών, που είχε μετατραπεί σε νοσοκομείο έναν αιώνα πριν, επρόκειτο να πουληθεί και να ανεγερθεί στη θέση του ένα πεντάστερο ξενοδοχείο. Ο υπέροχος μονόκλιτος ναός του βρισκόταν σχεδόν στο έλεος των στοιχείων της φύσης, λόγω της σταδιακής κατάρρευσης της στέγης, αλλά στις κρύπτες του παρέμεναν θαμμένες τρεις γενιές επισκόπων και ηγουμένων, καθώς και άλλων επιφανών προσώπων. Το πρώτο βήμα ήταν το άδειασμά τους, η παράδοση των λειψάνων σε όποιον τα διεκδικούσε και η ρύψη των υπολοίπων στον κοινό τάφο.

Με εξέπληξε ο πρωτογονισμός της μεθόδου. Οι εργάτες ξεκαπάκωναν τα μνήματα με ξινάρια και τσάπες, έβγαζαν τα σαπισμένα φέρετρα, που διαλύονταν με τη μετακίνηση και μόνο, και διαχώριζαν τα οστά από την άμορφη μάζα της σκόνης, των κουρελιών και των μαραμμένων μαλλιών. Όσο πιο επιφανής ο νεκρός, τόσο πιο επίπονη η δουλειά, γιατί έπρεπε να σκαλίζουν στα θραύσματα των σορών και να ψιλοκοσκινίζουν τα υπολείμματά τους για να περισώσουν τα κοσμήματα από πολύτιμους λίθους και μέταλλα.

Ο επιστάτης αντέγραφε τα στοιχεία της ταφόπετρας σε ένα σχολικό τετράδιο, τακτοποιούσε τα οστά σε ξεχωριστούς σωρούς και έβαζε το χαρτί με το όνομα πάνω στον καθένα για να μη γίνει λάθος. Οπότε η πρώτη μου εικόνα με το που μπήκα στον ναό ήταν μια μακρά σειρά από στοίβες οστών να ψήνονται στον τρομερό ήλιο του Οκτωβρίου, που έμπαινε ορμητικός από τα ανοίγματα της οροφής, δίχως άλλη ταυτότητα από ένα όνομα γραμμένο με μολύβι σε ένα κομμάτι χαρτί. Σχεδόν μισό αιώνα μετά, νιώθω ακόμη την κατάπληξη που μου προκάλεσε εκείνη η φρικτή μαρτυρία του σαρωτικού περάσματος του χρόνου.

Εκεί βρίσκονταν, μεταξύ πολλών άλλων, ένας αντιβασιλέας του Περού και η κρυφή του ερωμένη· ο don Τορίμπιο ντε Κάσερες ι Βιρτούδες, επίσκοπος της συγκεκριμένης επισκοπής· διάφορες ηγουμένες του μοναστηριού κι ανάμεσά τους η μητέρα Χοσέφα Μιράντα και ο βακαλάριος καλών τεχνών don Κριστόμπαλ ντε Εράσο, που είχε αφιερώσει τη μισή του ζωή στην κατασκευή των φατνωμάτων. Υπήρχε μια κρύπτη κλεισμένη με την ταφόπλακα του

δεύτερου μαρκεσίου ντε Κασαλντουέρο, δον Ιγνάσιο ντε Αλφάρο ι Δουνένιας, αλλά όταν την άνοιξαν βρέθηκε άδεια και αχρησιμοποίητη. Αντιθέτως, τα λείψανα της μαρκησίας του, της δόνια Ολάγια ντε Μεντόσα, βρίσκονταν κάτω από τη δική της ταφόπλακα στη γειτονική κρύπτη. Ο επιστάτης δεν έδωσε σημασία: Ήταν φυσικό ένας κρεολός ευγενής να είχε ετοιμάσει τον τάφο του και να τον είχαν θάψει σε άλλον.

Στην τρίτη κόγχη του Ιερού Βήματος, στην πλευρά της ανάγνωσης του Ευαγγελίου, εκεί βρισκόταν η είδηση. Η ταφόπλακα έσπασε σε κομμάτια που πετάχτηκαν με το πρώτο χτύπημα της αξίνας και μια κόμη ολοζώντανη, με έντονο χάλκινο χρώμα, ξεχύθηκε έξω από την κρύπτη. Ο επιστάτης θέλησε να τη βγάλει ολόκληρη με τη βοήθεια των εργατών του, και όσο περισσότερη την τραβούσαν, τόσο πιο μακριά και πληθωρική έμοιαζε, ώσπου βγήκαν και τα τελευταία μαλλιά, κρατημένα ακόμη γερά στο κρανίο ενός κοριτσιού. Στην αψιδωτή εσοχή δεν απέμεναν παρά κάτι διάσπαρτα μικροσκοπικά κοκαλάκια και στη λαξεμμένη ταφόπλακα, φαγωμένη από τ' αλάτι, ήταν ευδιάκριτο μονάχα ένα όνομα δίχως επώνυμα: Σιέρβα Μαρία ντε Τόδος λος Άνχελες*. Απλωμένη στο δάπεδο, η υπέροχη κόμη έφτανε τα είκοσι δύο μέτρα και έντεκα εκατοστά.

Ο επιστάτης μού εξήγησε, δίχως να μοιάζει έκπληκτος, πως τα ανθρώπινα μαλλιά μεγαλώνουν ένα εκατοστό τον

* Sierva María de Todos los Ángeles: Δούλη Μαρία όλων των Αγγέλων σε κατά λέξη μετάφραση.

μήνα ακόμα και μετά τον θάνατο, και είκοσι δύο μέτρα του φάνηκαν ένας καλός μέσος όρος για διακόσια χρόνια. Εμένα, πάλι, δε μου φάνηκε και τόσο συνηθισμένο, επειδή η γιαγιά μου μου ιστορούσε στα παιδικά μου χρόνια τον θρύλο μιας μικρής μαρκησίας δώδεκα ετών της οποίας η κόμη σεργνόταν σαν ουρά νυφικού και είχε πεθάνει από τη λύσσα την κακιά μετά το δάγκωμα ενός σκύλου, η οποία λατρευόταν στα μέρη της Καραϊβικής για τα πολλά της θαύματα. Η ιδέα πως αυτός ο τάφος θα μπορούσε να είναι ο δικός της ήταν η είδησή μου για κείνη την ημέρα και η απαρχή ετούτου του βιβλίου.

Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες
Καρταχένα ντε Ίντιας, 1994

Ένας σταχτής σκύλος με μια λευκή τούφα στο κούτελο όρμησε στα κακοτράχαλα στενοσόκακα της αγοράς την πρώτη Κυριακή του Δεκεμβρίου, αναποδογύρισε τραπεζία με τηγανιές, κατέστρεψε πάγκους Ινδιάνων και τέσ- ντες της λοταρίας και στο πέρασμά του δάγκωσε και τέσ- σερις ανθρώπους που βρέθηκαν στον δρόμο του. Οι τρεις ήταν νέγροι σκλάβοι. Η τέταρτη ήταν η Σιέρβα Μαρία ντε Τόδος λος Άνγκελες, μοναχοκόρη του μαρκησίου ντε Κα- σαλντουέρο, που είχε πάει με μια μιγάδα υπηρέτρια για να αγοράσει μια αρμαθιά κονδουνάκια για τη γιορτή των γε- νεθλίων της· γινόταν δώδεκα ετών.

Είχαν οδηγίες να μην πάνε πέρα από το Πορτάλ ντε λος Μερκαδέρες*, αλλά η υπηρέτρια τόλμησε να τραβήξει ως την κινητή γέφυρα, κατά τον φτωχομαχαλά της Γεθση- μανή, από περιέργεια για το μπούγιο στο λιμάνι του σκλα-

* Portal de los Mercaderes: πλατεία στο κέντρο της Καρταχέ- να ντε Ίντιας, όπου γινόταν εμπόριο κυρίως υπερπόντιων αγαθών.

βοπάζαρου, όπου δημοπρατούσαν ένα φορτίο σκλάβων από τη Γουινέα. Το πλοίο της Εταιρείας Νέγκρων με έδρα το Κάδιθ αναμενόταν εναγωνίως εδώ και μία βδομάδα, διότι είχε παρουσιαστεί εν πλω ένα ανεξήγητο θανατικό. Προσπαθώντας να την κρύψουν, είχαν ρίξει στο νερό τα πτώματα δίχως έρμα. Η φουσκοθαλασσιά τα έφερε στην επιφάνεια και ξημερώθηκαν στην παραλία παραμορφωμένα απ' το πρήξιμο, με μια παράξενη σολφερίνεια απόχρωση*. Το πλοίο έριξε άγκυρα έξω απ' τον κόλπο, από φόβο μήπως είχε ξεσπάσει κάποια αφρικάνικη επιδημία, ώσπου διαπίστωσαν πως επρόκειτο για δηλητηρίαση από χαλασμένα αλλαντικά.

Την ώρα που ο σκύλος περνούσε από την αγορά είχαν ήδη δημοπρατήσει, υποτιμημένο εξαιτίας της φρικτής κατάστασης της υγείας του, το φορτίο που είχε επιζήσει και προσπαθούσαν να ρεφάρουν τη χασούρα με ένα μονάχα κομμάτι που άξιζε όσο όλα. Μια Αβησσυνή αιχμάλωτη, με επτά παλάμες ύψος, πασαλειμμένη με μελάσα ζαχαροκάλαμου αντί για λάδι του εμπορίου, όπως γινόταν συνήθως, με μια ομορφιά που προκαλούσε τέτοια αναστάτωση ώστε έμοιαζε σαν ψέμα. Είχε λεπτοκαμωμένη μύτη, κρανίο σε σχήμα κολοκύθας, μάτια σχιστά, δόντια άθικτα και μια στάση στο κορμί σαν Ρωμαίου μονομάχου. Δεν την αλυσόδεσαν στο εκθετήριο, ούτε φώναξαν τραγουδι-

* Κάτι μεταξύ μαβί και κόκκινου, το χρώμα των υπεράριθμων πτωμάτων στη Μάχη του Σολφερίνο το 1859, που οδήγησε στην ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού.

στά την ηλικία της και την κατάσταση της υγείας της, παρά την έβαλαν για πώληση μονάχα για την ομορφιά της. Η τιμή που πλήρωσε ο κυβερνήτης για κείνη, χωρίς παζάρια και τοις μετρητοίς, ήταν το βάρος της σε χρυσάφι.

Ήταν καθημερινό φαινόμενο να δαγκώνουν τα αδέσποτα σκυλιά τον κόσμο καθώς κυνηγούσαν τις γάτες ή τσακώνονταν με τους γαλόγυπες για τα ψοφίμια του δρόμου, και πολύ περισσότερο τις εποχές της αφθονίας και της οχλαγωγίας, όταν περνούσε ο Στόλος των Γαλιονιών τραβώντας για την εμποροπανήγυρη του Πορτομπέλο. Κανείς δεν έχανε τον ύπνο του για τέσσερα πέντε δαγκώματα τη μέρα, πόσω μάλλον για μια πληγή όπως εκείνη της Σιέρβα Μαρία, που ήταν μόλις ορατή στον αριστερό της αστράγαλο. Η υπηρέτρια λοιπόν δεν ανησύχησε. Εκείνη η ίδια έκανε στη μικρή μια θεραπεία με λεμόνι και θειάφι και έπλυνε τον λεκέ του αίματος από τα βολάν της μακριάς της φούστας, και καμιά τους δε σκεφτόταν πια τίποτ' άλλο εκτός από το γιορτάσι των γενεθλίων της.

Η Μπερνάρντα Καμπρέρα, μητέρα του κοριτσιού και άτιλη σύζυγος του μαρκησίου ντε Κασαλντουέρο, είχε καταναλώσει εκείνο το πρωί μια δραματική ποσότητα καθαρτικού: εφτά κόκκους αντιμόνιο σ' ένα ποτήρι τριανταφυλλόχρωμης ζάχαρης. Είχε υπάρξει μια άγρια μεστίσα* της αποκαλούμενης αριστοκρατίας της βιτρίνας**· ξελογιά-

* Mestiza: η απόγονος της πρόσμειξης λευκού και Ινδιάνας.

** Aristocracia de mostrador: όσοι είχαν γίνει πλούσιοι από το εμπόριο χωρίς να διαθέτουν τίτλους ευγενείας.

στρα, αετονύχισσα, γλεντζού, με τόσο λαίμαργο υπογάστριο που χόρταινε ολόκληρο στρατώνα. Ωστόσο, μέσα σε λίγα χρόνια είχε σβηστεί απ' τον κόσμο, από την κατάχρηση στο υδρόμελο και στις πλάκες του κακάο. Τα τσιγγάνικα μάτια της έσβησαν, το πνεύμα της σίγησε, αφόδευε αίμα κι έφτυνε χολή και το πάλαι ποτέ σώμα της σειρήνας πρήστηκε και πήρε το χρώμα του χαλκού, σαν να ήταν τριών ημερών νεκρή, κι άφηνε κάτι εκρηκτικά αέρια που εξεχναν και τρώμαζαν τα μασίφ. Ελάχιστα σηκωνόταν από το κρεβάτι και ακόμα και τότε τριγυρνούσε ολόγυμνη ή μ' ένα σερζέ αντερί δίχως τίποτα αποκάτω, που την έκανε να φαίνεται πιο γυμνή απ' ό,τι αν δε φορούσε απολύτως τίποτα.

Είχε αποπατήσει επτά φορές όταν επέστρεψε η υπηρέτρια που συνόδευε τη Σιέρβα Μαρία και δεν της είπε για το δάγκωμα του σκύλου. Αντιθέτως, της μίλησε για το σκάνδαλο στο λιμάνι με το πουύλημα της σκλάβας. «Αν είναι τόσο όμορφη όπως λένε, μπορεί να είναι απ' την Αβησσυνία», είπε η Μπερνάρντα. Αλλά, ακόμα κι αν ήταν η βασίλισσα του Σαβά, της φαινόταν αδύνατο να την αγοράσει κάποιος πληρώνοντας το βάρος της σε χρυσάφι.

«Σε χρυσά πέσος, θέλετε να πείτε», τους είπε.

«Όχι», της διευκρίνισαν, «τόσο χρυσάφι όσο ζυγίζει η νέγρα».

«Μια σκλάβα με επτά παλάμες ύψος δε ζυγίζει λιγότερο από εκατόν είκοσι λίβρες», είπε η Μπερνάρντα. «Και δεν υπάρχει γυναίκα, ούτε νέγρα ούτε λευκή, που να αξίζει εκατόν είκοσι λίβρες χρυσάφι, εκτός κι αν χέζει διαμάντια».

Κανείς δεν υπήρξε πιο καπάτσος στο εμπόριο σκλάβων από κείνη και ήξερε πως, αν ο κυβερνήτης είχε αγοράσει την Αβησσυνή, δεν ήταν ασφαλώς για κάτι τόσο θεσπέσιο όσο το να υπηρετεί στην κουζίνα του. Αυτά έλεγε όταν άκουσε τα πρώτα φυσήματα της τσιριμιά* και τις κροτίδες της γιορτής κι αμέσως μετά την αναστάτωση των μαντρωμένων μαστίφ. Βγήκε στο περιβόλι με τις πορτοκαλιές για να δει τι συμβαίνει.

Ο δον Ιγνάσιο ντε Αλφάρο ι Δουένιας, δεύτερος μαρκήσιος ντε Κασαλντουέρο και άρχοντας της περιοχής του Νταριέν, είχε επίσης ακούσει τη μουσική από την αιώρα όπου έπαιρνε τον μεσημεριανό του υπνάκο, η οποία κρεμόταν ανάμεσα σε δυο πορτοκαλιές του περιβολιού. Ήταν μακάβριος άνθρωπος, από κείνους με το πικρόχολο καβούκι, χλωμός σαν κρίνο απ' την αφαίμαξη που του έκαναν οι νυχτερίδες κατά τη διάρκεια του ύπνου. Χρησιμοποιούσε μια κελεμπία βεδουίνου για να περιφέρεται μέσα στο σπίτι κι ένα μπονέ απ' το Τολέδο, που τον έκανε να μοιάζει ακόμα πιο παραμελημένος. Βλέποντας τη σύζυγο όπως την έριξε ο Θεός στον κόσμο, έσπευσε να τη ρωτήσει:

«Τι μουσικές είναι αυτές;»

«Δεν ξέρω», είπε εκείνη. «Πόσες του μήνα έχουμε;»

Ο μαρκήσιος δεν ήξερε. Θα πρέπει να είχε νιώσει πράγματι μεγάλη ανησυχία για να ρωτήσει κάτι τέτοιο τη σύζυγό του κι εκείνης θα πρέπει να είχε ανακουφιστεί

* Chirimía: πρωτόγονο ινδιάνικο όμποε.

πολύ η χολή της για να του δώσει μια απάντηση που δεν ήταν σαρκαστική. Είχε καθίσει στην αιώρα παραξενεμένος, όταν επαναλήφθηκαν οι κροτίδες.

«Θεέ και Κύριε!» αναφώνησε. «Πόσες του μήνα έχουμε σήμερα;»

Το σπίτι γειτόνευε με το γυναικείο φρενοκομείο Ντιβίνα Παστόρα*. Ανάστατες από τη μουσική και τα βαρελότα, οι έγκλειστες είχαν ξεμυτίσει στη βεράντα που έβλεπε στο περιβόλι και γιόρταζαν κάθε έκρηξη με χειροκροτήματα. Ο μαρκήσιος τις ρώτησε φωνάζοντας πού γινόταν η γιορτή κι εκείνες τον έβγαλαν από την απορία του. Ήταν 7 Δεκεμβρίου, ημέρα του Αγίου Αμβροσίου του επισκόπου, και η μουσική και η μπαρουτή μπουμπουνίζαν στη μεσαυλή των σκλάβων προς τιμήν της Σιέρβα Μαρία. Ο μαρκήσιος χτύπησε με την παλάμη του το μέτωπό του.

«Βέβαια», είπε. «Τα πόσα κλείνει;»

«Τα δώδεκα», είπε η Μπερνάρντα.

«Μόλις δώδεκα;» είπε εκείνος, ξαπλωμένος και πάλι στην αιώρα. «Τι αργόσυρτη ζωή!»

Το σπίτι υπήρξε το καμάρι της πόλης ως τις αρχές του αιώνα. Τώρα ήταν ερειπωμένο και ζοφερό κι έμοιαζε να βρίσκεται σε κατάσταση μετακόμισης εξαιτίας των μεγάλων άδειων χώρων και των πολλών πραγμάτων που δεν ήταν στη θέση τους. Στα σαλόνια διατηρούνταν ακό-

* Divina Pastora: Θεία Βοσκοπούλα. Προσφώνηση της Παναγίας στις αρχές του 18ου αιώνα.

μη τα σαν μαρμάρινες σκακιέρες δάπεδα και κάποιοι πολυέλαιοι, απ' όπου κρέμονταν αραχνοϊστοί. Τα δωμάτια στα οποία υπήρχε ακόμη ζωή ήταν δροσερά όλες τις εποχές εξαιτίας του πάχους της πέτρινης τοιχοποιίας και της πολυετούς κλεισούρας, και επιπλέον τα δρόσιζαν τα αεράκια του Δεκέμβρη που έμπαιναν συρρίζοντας από τις χαραμάδες. Όλα ήταν στρωμένα με την αποπνικτική πάχνη της παραμέλησης και του ημίφωτος. Το μοναδικό που απέμενε από τον αρχοντικό αέρα του πρώτου μαρκεσιού ήταν τα πέντε μαστίφ κυνηγόσκυλα, που φύλαγαν τις νύχτες.

Η θορυβώδης μεσαυλή των σκλάβων, όπου γιορτάζονταν τα γενέθλια της Σιέρβα Μαρία, ήταν άλλη πόλη μέσα στην πόλη τα χρόνια του πρώτου μαρκεσιού. Παρέμεινε έτσι και με τον κληρονόμο του όσο κράτησε το λαθρεμπόριο των σκλάβων και του αλευριού, που η Μπερνάρντα κουμαντάριζε παρασκηνικά από τον μύλο του Μάατες. Τώρα πια όλη η λάμψη ανήκε στο παρελθόν. Η Μπερνάρντα αφανιζόταν από το αχόρταγο βίτσιο της και η μεσαυλή είχε περιοριστεί σε δυο ξύλινα παραπήγματα σκεπασμένα με φοινικόκλαρα, όπου ξεψύχησαν τα τελευταία υπολείμματα μεγαλείου.

Η Ντομίνγκα ντε Αντβιέντο, μια σωστή και τίμια νέγρα, που είχε κουμαντάρει το σπίτι με σιδερένια πυγμή ως την παραμονή του θανάτου της, ήταν ο σύνδεσμος ανάμεσα σ' εκείνους τους δυο κόσμους. Εκείνη η ψηλή και κοκαλιάρα γυναίκα με τη σχεδόν ενορατική ευφυΐα είχε μεγαλώσει τη Σιέρβα Μαρία. Είχε γίνει καθολική δίχως να

απαρνηθεί τη γιορούμπα πίστη της* και ασκούσε και τις δυο θρησκείες μαζί. Η ψυχή της ήταν ήσυχη, έλεγε, γιατί αυτό που της έλειπε στη μία το έβρισκε στην άλλη. Ήταν επίσης το μοναδικό ανθρώπινο ον που είχε τη δικαιοδοσία να μεσολαβεί ανάμεσα στον μαρκήσιο και στη σύζυγό του και της έκαναν κι οι δυο τους το χατίρι. Μονάχα εκείνη πέταγε έξω τους σκλάβους κραδαίνοντας το σάρωμα όταν τους τσάκωνε πάνω στην καταστροφική πράξη της σοδομίας ή να συνουσιάζονται με γυναίκες άλλων στα άδεια δωμάτια. Από τότε όμως που πέθανε, το έσκαγαν από τα παραπήγματα για να αποφύγουν τη ζέση του μεσημεριού και τους έβλεπες ξάπλα κατάχαμα οπουδήποτε, να ξύνουν την κόρα του ρυζιού από τα κατσαρολικά για να τη φάνε ή να παίζουν μακούκο και ταραμπίγια** στη δροσιά των διαδρόμων. Σ' εκείνο τον αποπνικτικό κόσμο στον οποίο κανείς δεν ήταν ελεύθερος, η Σιέρβα Μαρία ήταν: μονάχα εκείνη και μονάχα εκεί. Συνεπώς η γιορτή γινόταν στο πραγματικό της σπίτι, με την πραγματική της οικογένεια.

Δύσκολο να φανταστεί κανείς πιο μελαγχολικό ξεφάντωμα μέσα σε τόση μουσική, με τους σκλάβους του σπιτιού και κάποιους από άλλα ονομαστά σπίτια να συνεισφέρουν ό,τι μπορούσαν. Η μικρή έβγαζε όλο της τον

* Οι Γιορούμπα είναι πληθυσμός της Δυτικής Αφρικής, φορείς μιας λατρευτικής παράδοσης με περίπλοκη ιεραρχία.

** Macuco, tarabilla: πτηνά, το ένα ωδικό, το άλλο μοιάζει με πέρδικα. Πιθανότατα κάποιο παιχνίδι με τις φωνές τους.

εαυτό. Χόρευε με περισσότερη χάρη και μπρίο από τους γεννημένους στην Αφρική, τραγουδούσε με διαφορετικές από τη δική της φωνές σε διάφορες αφρικάνικες γλώσσες ή με φωνές πουλιών και ζώων που μπερδευαν ακόμα κι εκείνα τα ίδια. Με διαταγή της Ντομίνγκα ντε Αντβιέντο, οι πιο νεαρές σκλάβες της έβαφαν το πρόσωπο με φούμο, της κρεμούσαν τα χαιμαλιά της σαντεριά* πάνω από το σκαπουλάρι της βάφτισης και της φρόντιζαν την κόμη, που δεν την κούρεψαν ποτέ και που θα την εμπόδιζε στο περπάτημα αν δεν της έφτιαχναν καθημερινά κοτσίδες που τύλιγαν σε πολλές βόλτες γύρω απ' το κεφάλι της.

Είχε αρχίσει να ανθίζει πάνω στο σταυροδρόμι αντίρροπων δυνάμεων. Λίγα είχε πάρει απ' τη μάνα της. Απ' τον πατέρα της, αντιθέτως, είχε πάρει το λιγνό κορμί, την αθεράπευτη ντροπαλοσύνη, το κατάχλωμο δέρμα, τα μάτια μ' εκείνο το μελαγχολικό γαλάζιο και το καθαρό χάλκινο των λαμπερών μαλλιών. Είχε έναν τόσο αθόρυβο τρόπο να υπάρχει, ώστε έμοιαζε πλάσμα αόρατο. Τρομαγμένη από την παράδοξη παρουσία της, η μητέρα της της έδενε ένα κουδούνι στο χέρι για να ξέρει πού βρίσκεται μέσα στο σύθαμπο του σπιτιού.

Δυο μέρες μετά τη γιορτή, από απροσεξία περισσότερο, η υπηρέτρια είπε στην Μπερνάρντα πως τη Σιέρβα Μαρία την είχε δαγκώσει ένα σκυλί. Η Μπερνάρντα το σκέφτηκε καθώς έκανε, προτού πέσει για ύπνο, το έκτο

* Λατρευτικό, κυρίως αφροκουβανικό, της θρησκευτικής παράδοσης των Γιορούμπα.

ζεστό μπάνιο με μοσχοσάπουνα, και όταν επέστρεψε στο υπνοδωμάτιο, το είχε πια ξεχάσει. Δεν το ξαναθυμήθηκε παρά την επόμενη νύχτα, γιατί τα μαστίφ γάβγιζαν χωρίς λόγο ως τα ξημερώματα και φοβήθηκε πως είχαν λυσσάξει. Τότε πήρε ένα κηροπήγιο με δαχτυλήθρα και πήγε ως τα παραπήγματα της μεσαυλής κι εκεί βρήκε τη Σιέρβα Μαρία να κοιμάται στη φτιαγμένη από ινδιάνικο βασιλικό φοίνικα* αιώρα που είχε κληρονομήσει από την Ντομίνγκα ντε Αντβιέντο. Καθώς η υπηρέτρια δεν της είχε πει πού βρισκόταν το δάγκωμα, της σήκωσε το μακρύ μεσοφόρι και την εξέτασε σπιθαμή προς σπιθαμή, ακολουθώντας με το φως την ταμένη κοτσίδα που ήταν τυλιγμένη στο σώμα της σαν λεοντοουρά. Τελικά βρήκε το δάγκωμα: ένα σκίσιμο στον αριστερό αστράγαλο, με το κακάδι του ξερό και κάτι αμυχές οι οποίες μόλις που φαίνονταν στο κύρωμα της φτέρνας.

Δεν ήταν ούτε λίγες ούτε ασημαντες οι περιπτώσεις λύσσας στην ιστορία της πόλης. Η πιο χτυπητή ήταν εκείνη ενός γυρολόγου που περιπλανιόταν στα σοκάκια μ' ένα εξημερωμένο πιθηκάκι, του οποίου οι τρόποι δεν είχαν και μεγάλη διαφορά απ' τους ανθρώπινους. Το ζώο κόλλησε λύσσα κατά τη διάρκεια της ναυτικής πολιορκίας των Εγγλέζων**, δάγκωσε τον αφέντη του στο πρόσωπο και διέφυγε στους κοντινούς λόφους. Τον δύστυχο σαλι-

* Ένα είδος φοινικιάς με τη λατινική ονομασία *Caryota mitis*.

** 13 Μαρτίου με 20 Μαΐου του 1741, με τρομερές απώλειες για τους επιτιθέμενους.

μπάγκο τον σκότωσαν χτυπώντας τον στο κεφάλι μ' ένα στειλιάρι εν μέσω παραισθήσεων που σου πάγωναν το αίμα και που οι μανάδες εξακολουθούσαν να τις τραγουδούν πολλά χρόνια μετά σε λαϊκά τετράστιχα για να τρομάζουν τα παιδιά τους. Πριν περάσουν δυο βδομάδες, μια ορδή από εωσφορικούς μακάκους ροβόλησε απ' τα βουνά μέσα μεσημέρι. Έκαναν επιδρομές σε χοιροστάσια και κοτέτσια και μπουκάρισαν στον καθεδρικό ουρλιάζοντας, πνιγμένοι σε αιματοβαμμένο αφρό, την ώρα που γινόταν η δοξολογία με τους ευχαριστήριους ύμνους για την ήττα του εγγλέζικου αγήματος. Ωστόσο τα φρικτότερα δράματα δεν περνούσαν στην Ιστορία, διότι εκτυλίσσονταν εντός του νέγρικού πληθυσμού, που έκρυβε τεχνηέντως τους δαγκωμένους για να τους περιποιηθεί με αφρικάνικα μαγικά στα παλένκε* των νέγων φυγάδων.

Παρά τα τόσα παθήματα που θα έπρεπε να έχουν γίνει μαθήματα, λευκοί, νέγροι και Ινδιάνοι δε λογάριαζαν ούτε τη λύσσα ούτε καμιά από τις αρρώστιες αργής επώασης, αν δεν αποκαλύπτονταν πρώτα τα αρχικά μη αναστρέψιμα συμπτώματα. Η Μπερνάρντα Καμπρέρα έκανε ακριβώς το ίδιο. Σκεφτόταν πως οι φαντασιοπληξίες των σκλάβων έφταναν ταχύτερα και μακρύτερα από κείνες των χριστιανών και πως ακόμα και ένα απλό δάγκωμα σκύλου μπορούσε να προκαλέσει ζημιά στην τιμή

* Palenques: οι τόποι όπου κατέφευγαν οι επαναστάτες ή φυγάδες σκλάβοι και οι οποίοι έφταναν να γίνουν προοδευτικά ολόκληροι οικισμοί, κυρίως στις όχθες των ποταμών.

της οικογένειας. Ήταν τόσο βέβαιη για τον συλλογισμό της, ώστε δεν ανέφερε καν το ζήτημα στον σύζυγο, ούτε το ξαναθυμήθηκε ως την επόμενη Κυριακή, όταν η υπηρέτρια πήγε μονάχη της στην αγορά και είδε το κουφάρι ενός σκύλου να κρέμεται από μια τροπική αμυγδαλιά, για να μάθουν όλοι ότι είχε πεθάνει από λύσσα. Της έφτασε μια ματιά για να αναγνωρίσει την άσπρη τούφα στο κούτελο και το σταχτί τρίχωμα του σκύλου που είχε δαγκώσει τη Σιέρβα Μαρία. Ωστόσο η Μπερνάρντα δεν ανησύχησε όταν της το είπαν. Δεν υπήρχε λόγος: Η πληγή είχε ξεραθεί και δεν απέμενε ίχνος από τις εκδορές.

Ο Δεκέμβρης είχε αρχίσει άσχημα, αλλά σύντομα ξανάρθαν τα δειλινά στο χρώμα του αμέθυστου και τα βράδια με το τρελό αεράκι. Τα Χριστούγεννα ήταν πιο χαρούμενα από άλλα χρόνια εξαιτίας των καλών ειδήσεων από την Ισπανία. Η πόλη όμως δεν ήταν αυτή που υπήρξε κάποτε. Το μεγάλο σκλαβοπάζαρο είχε μεταφερθεί στην Αβάνα και όσοι είχαν ορυχεία και τσιφλίκια σ' ετούτα τα βασίλεια της Στέρεης Γης* προτιμούσαν να αγοράζουν τους εργάτες τους λαθραία και φτηνότερα στις εγγλέζικες Αντίλες. Οπότε υπήρχαν δυο πόλεις: η μία χαρούμενη και πολυπληθής κατά τη διάρκεια των έξι μηνών

* Tierra Firme: έτσι ονομαζόταν γενικότερα το κατακτημένο έδαφος που δεν ήταν νησί.

που παρέμεναν στο λιμάνι τα γαλιόνια και η άλλη νυσταλέα τον υπόλοιπο χρόνο, εν αναμονή της επιστροφής τους.

Δεν ξανακούστηκε τίποτα για τις δαγκωματιές ως τις αρχές του Γενάρη, όταν μια περιφερόμενη Ινδιάνα, γνωστή με το όνομα Σαγούντα, χτύπησε την πόρτα του μαρκησίου την ιερή ώρα του μεσημεριανού ύπνου. Ήταν πολύ γριά και περπατούσε ξυπόλυτη κάτω απ' τον ήλιο μ' ένα μπαστούνι από καρέτο*, τυλιγμένη απ' την κορυφή ως τα νύχια με ένα λευκό σεντόνι. Είχε την κακή φήμη της παρθενοράφτρας κι έκανε εκτρώσεις, αλλά είχε γι' αντίβαρο και την καλή, της γνώστριας των μυστικών των Ινδιάνων που γιάτρευαν τους αγιάτρευτους.

Ο μαρκήσιος τη δέχτηκε ανόρεχτα, όρθιος στον προθάλαμο του σπιτιού, κι άργησε να καταλάβει τι ήθελε, διότι ήταν μια γυναίκα αργομίλητη πολύ, που χρησιμοποιούσε κουβαρασμένες περιφράσεις. Πήγε κι ήρθε τόσο πολλές φορές η γλώσσα της ώσπου να φτάσει στο ψαχνό, που ο μαρκήσιος έχασε την υπομονή του.

«Ό,τι κι αν είναι, άσε τα αλαμπουργέζικα και πες το μου!» της είπε.

«Μας απειλεί επιδημία λύσσας», είπε η Σαγούντα, «κι εγώ είμαι η μόνη που έχει τα κλειδιά του αγίου Ουμπέρτο, προστάτη των κυνηγών και γιατροπορευτή των λυσασμένων».

«Δε βλέπω για ποιο λόγο θα μας βρει επιδημία», είπε

* Samanea saman: το εμβληματικό δέντρο που δίνει αυτό το σκληρό ξύλο.

ο μαρκήσιος. «Ούτε αναγγελίες για κομήτες έχουμε, ούτε εκλείψεις, απ' όσο ξέρω, ούτε κρίματα τόσο μεγάλα για ν' ασχοληθεί ο Θεός μαζί μας».

Η Σαγούντα τον πληροφόρησε ότι τον Μάρτη θα γινόταν ολική έκλειψη ηλίου και του έδωσε όλο το ραπόρτο για τις δαγκωματιές την πρώτη Κυριακή του Δεκεμβρίου. Δυο είχαν εξαφανιστεί, το δίχως άλλο, τους είχαν κρύψει οι δικοί τους για να τους κάνουν τα μαγικά τους, κι ένας τρίτος είχε πεθάνει από λύσσα τη δεύτερη βδομάδα. Υπήρχε κι ένας τέταρτος που δε δαγκώθηκε, που μόλις που πιτσιλίστηκε από το σάλιο του ίδιου σκύλου και ψυχορραγούσε στο νοσοκομείο της Αγάπης του Θεού. Ο αρχιαστυνόμος είχε βάλει να φαρμακώσουν καμιά εκατοστή αδέσποτα σκυλιά μες στον μήνα. Μία βδομάδα ακόμη και δε θα έμενε κανένα ζωντανό στον δρόμο.

«Όπως και να 'χει, δεν ξέρω τι σχέση έχω εγώ», είπε ο μαρκήσιος. «Και πολύ περισσότερο μια τόσο ακατάλληλη ώρα».

«Η μικρή σου δαγκώθηκε πρώτη», είπε η Σαγούντα.

Ο μαρκήσιος της είπε με μεγάλη βεβαιότητα:

«Αν ήταν έτσι, θα ήμουν ο πρώτος που θα το μάθαινε».

Νόμιζε πως η μικρή ένιωθε καλά και του φαινόταν αδύνατον να της είχε συμβεί κάτι τόσο σοβαρό δίχως να το μάθει εκείνος. Οπότε θεώρησε την επίσκεψη λήξασα και αποχώρησε για να συνεχίσει τον μεσημεριανό του ύπνο.

Εντούτοις, εκείνο το απόγευμα αναζήτησε τη Σιέρβα Μαρία στις αυλές του υπηρετικού προσωπικού. Βοηθούσε να γδάρουν κάτι κουνέλια, με το πρόσωπο βαμμένο

μαύρο, ξυπόλυτη, με το πολύχρωμο τουρμπάνι των σκλάβων στο κεφάλι. Τη ρώτησε αν ήταν αλήθεια πως την είχε δαγκώσει σκύλος κι εκείνη του απάντησε χωρίς δισταγμό όχι. Η Μπερνάρντα όμως του το επιβεβαίωσε εκείνο το βράδυ. Ο μαρκήσιος ρώτησε μπερδεμένος:

«Και γιατί το αρνείται η Σιέρβα;»

«Γιατί δεν υπάρχει περίπτωση να πει την αλήθεια ούτε κατά λάθος», είπε η Μπερνάρντα.

«Τότε πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε», είπε ο μαρκήσιος, «γιατί το σκυλί ήταν λυσσασμένο».

«Ίσα ίσα», είπε η Μπερνάρντα. «Το σκυλί μάλλον πέθανε επειδή τη δάγκωσε. Αυτό έγινε τον Δεκέμβρη και το θρασίμι είναι μια χαρά».

Παρακολουθούσαν κι οι δυο με προσοχή τις εντεινόμενες φήμες για τη σοβαρότητα της επιδημίας και ακόμα και ενάντια στην επιθυμία τους χρειάστηκε να συζητήσουν και πάλι για κοινά ζητήματα, όπως στους καιρούς που μισούνταν λιγότερο. Για κείνον ήταν ξεκάθαρο. Πάντα θεωρούσε πως αγαπούσε την κόρη του, αλλά ο φόβος της λύσσας τον υποχρέωνε να παραδεχτεί πως κοροϊδευε τον εαυτό του για να μην ξεβουλευτεί. Η Μπερνάρντα, αντιθέτως, ούτε που αναρωτήθηκε, αφού ήξερε πολύ καλά πως ούτε εκείνη αγαπούσε τη μικρή ούτε η μικρή εκείνη και της φαίνονταν και τα δυο δίκαια. Πολύ απ' το μίσος που ένιωθαν για τη μικρή ήταν για όσα είχε πάρει κι από τους δυο τους. Ωστόσο η Μπερνάρντα ήταν διατεθειμένη να παίξει τη δακρύβρεχτη φάρσα και να κρατήσει το πένθος της πονεμένης μάνας για να προστατέψει την τιμή της, με την

προϋπόθεση ότι η μικρή θα πέθαινε από κάτι αξιοπρεπές.

«Δεν έχει σημασία τι», διευκρίνισε, «αρκεί να μην είναι σκυλίσια αρρώστια».

Ο μαρκήσιος κατάλαβε εκείνη τη στιγμή, σαν να είχε λάβει θεία φώτιση, ποιο ήταν το νόημα της ζωής του.

«Η μικρή δε θα πεθάνει», είπε αποφασισμένος. «Αλλά, αν πρέπει να πεθάνει, ας γίνει το θέλημα του Κυρίου».

Την Τρίτη πήγε στο νοσοκομείο της Αγάπης του Θεού, στον λόφο του Σαν Λάσαρο, για να δει τον λυσσασμένο για τον οποίο του είχε πει η Σαγούντα. Δεν είχε συνειδητοποιήσει ότι θα έβλεπαν την άμαξα με τα νεκρώσιμα κρέπια ως ένα ακόμα σημάδι των συμφορών που επωάζονταν, αφού για πολλά χρόνια δεν έβγαινε απ' το σπίτι του παρεκτός για τα μεζονα γεγονότα, και εδώ και άλλα τόσα χρόνια δεν υπήρχαν γεγονότα πιο σημαντικά από τις συμφορές.

Η πόλη ήταν βυθισμένη στον μαρασμό των αιώνων της, αλλά δεν έλειψαν εκείνοι που διέκριναν το καταβεβλημένο πρόσωπο, τη φευγαλέα ματιά του άγνωστου ευπατρίδη με τους πένθιμους ταφτάδες, του οποίου η άμαξα άφηνε την εντός των τειχών περιοχή και κατευθυνόταν μέσα απ' τον κάμπο προς τον λόφο του Σαν Λάσαρο. Στο νοσοκομείο, οι ξαπλωμένοι στο πλίθινο δάπεδο λεπροί τον είδαν να μπαίνει μ' εκείνες τις δρασκελιές λες και περπάταγε νεκρός και του έκλεισαν τον δρόμο για να του ζητήσουν ελεημοσύνη. Στην πτέρυγα των χρόνια μανιακών, δεμένος σ' έναν στύλο, βρισκόταν ο λυσσασμένος.

Ήταν ένας γέρος μιγάς με μπαμπακιασμένα μαλλιά

και γένια. Το μισό του σώμα ήταν ήδη παράλυτο, αλλά η λύσσα είχε αφυπνίσει τέτοια δύναμη στο άλλο μισό, που αναγκάστηκαν να τον δέσουν για να μην κατατσακιστεί πάνω στους τοίχους. Η ιστορία του δεν άφηνε αμφιβολίες πως τον είχε δαγκώσει ο ίδιος σταχτής σκύλος με τη λευκή τούφα στο κούτελο που είχε δαγκώσει και τη Σιέρβα Μαρία. Και τον είχε πράγματι πασαλείψει με σάλια, αν και όχι πάνω στο υγιές δέρμα, αλλά σε ένα χρόνιο έλκος που είχε στην κνήμη. Αυτή η διευκρίνιση δεν ήταν αρκετή για να καθησυχάσει τον μαρκήσιο, που έφυγε από το νοσοκομείο τρομοκρατημένος από το θέαμα του ετοιμοθάνατου, δίχως μια αχτίδα ελπίδας για τη Σιέρβα Μαρία.

Επιστρέφοντας στην πόλη, στην κορνίζα της λοφοπλαγιάς, συνάντησε έναν άντρα που έμοιαζε σπουδαίος να κάθεται σ' έναν βράχο του μονοπατιού δίπλα στο νεκρό του άλογο. Ο μαρκήσιος είπε στον αμαξά να σταθεί και μονάχα όταν ο άνθρωπος σηκώθηκε όρθιος αναγνώρισε τον προλύτη Αμπρενούσιο ντε Σα Περέιρα Κάο, τον πιο σημαντικό και αμφιλεγόμενο γιατρό της πόλης. Ήταν ίδιος ο Ρήγας μπαστούνι. Φορούσε ένα πλατύγυρο καπέλο για τον ήλιο, μπότες ιππασίας και τη μαύρη κάπα των μορφωμένων απελεύθερων. Χαιρέτησε τον μαρκήσιο με ασυνήθιστη τυπικότητα.

«Benedictus qui venit in nomine veritatis»*, είπε.

* «Ευλόγημένος ό έρχόμενος έν όνόματι τής άληθείας», κατ' αναλογίαν προς το «Ευλόγημένος ό έρχόμενος έν όνόματι Κυρίου» (Κατά Ματθαίον, 21, 9).

Το άλογό του δεν είχε αντέξει την κάθοδο της ίδιας πλαγιάς που είχε ανέβει καλπάζοντας κι έσπασε η καρδιά του. Ο Νεπτούνο, ο αμαξιάς του μαρκησίου, προσπάθησε να το ξεσελώσει. Ο ιδιοκτήτης τον μετέπεισε.

«Τι τη θέλω τη σέλα αφού δεν έχω τι να σελώσω;» είπε. «Αφήστε τη να σαπίσει μαζί του».

Ο αμαξιάς χρειάστηκε να τον βοηθήσει να ανέβει στην άμαξα, έτσι μικρόσωμος που ήταν, και ο μαρκήσιος του έκανε την τιμή να τον καθίσει στα δεξιά του. Ο Αμπρενούνσιο σκεφτόταν το άλογο.

«Είναι σαν να πέθανε το μισό μου κορμί», είπε αναστενάζοντας.

«Τίποτα πιο εύκολο να διορθωθεί από τον θάνατο ενός αλόγου», είπε ο μαρκήσιος.

Ο Αμπρενούνσιο αναθάρρησε. «Αυτό ήταν διαφορετικό», είπε. «Αν είχα τα μέσα, θα έβαζα να το θάψουν σε έδαφος ιερό». Κοίταξε τον μαρκήσιο περιμένοντας την αντίδρασή του και κατέληξε: «Τον Οκτώβρη έκλεισε τα εκατό».

«Δεν υπάρχει άλογο που να ζει τόσο», είπε ο μαρκήσιος.

«Μπορώ να το αποδείξω», είπε ο γιατρός.

Υπηρετούσε τις Τρίτες στην Αγάπη του Θεού, βοηθώντας τους λεπρούς που υπέφεραν κι από άλλες αρρώστιες. Υπήρξε διαπρεπής μαθητής του προλύτη Χουάν Μέντες Νιέτο, ενός άλλου Πορτογάλου Εβραίου εμιγκρέ, που μετανάστευσε στην Καραϊβική εξαιτίας των διωγμών στην Ισπανία, και είχε κληρονομήσει τη δική του κακή φήμη του

νεκρομάντη και του αθυρόστομου, αλλά κανείς δεν αμφέβαλλε για τη γνώση του. Οι διενέξεις του με τους άλλους γιατρούς, που δε συγχωρούσαν τις απίστευτες επιτυχίες του, ούτε τις ασυνήθιστες μεθόδους του, ήταν μόνιμες και αιματηρές. Είχε εφεύρει ένα χάπι για μία φορά τον χρόνο που τόνωνε την υγεία και μάκραινε τη ζωή αλλά προκαλούσε τέτοιες παρενέργειες στην κρίση τις πρώτες τρεις μέρες ώστε κανείς άλλος εκτός από κείνον δε διακινδύνευε να το πάρει. Το πάλαι ποτέ συνήθιζε να παίζει άρπα στο προσκέφαλο των ασθενών για να τους γαληνεύει με μια συγκεκριμένη μουσική σύνθεση επί τούτου. Δεν ασκούσε τη χειρουργική, που πάντα τη θεωρούσε τέχνη κατώτερη, για δήθεν γνώστες και μπαρμπέρηδες, και η φρικιαστική του ειδικότητα ήταν να προβλέπει την ημέρα και την ώρα του θανάτου των ασθενών. Ωστόσο τόσο η καλή φήμη του όσο και η κακή είχαν την ίδια βάση: Λεγόταν, και κανείς δεν το διέψευσε ποτέ, πως είχε αναστήσει νεκρό.

Παρά την εμπειρία του, ο Αμπρενούσιο είχε συγκινηθεί από τον λυσσασμένο. «Το ανθρώπινο σώμα δεν είναι φτιαγμένο για τα χρόνια που θα μπορούσε κανείς να ζήσει», είπε. Ο μαρκήσιος δεν έχασε λέξη από τη λεπτομερειακή και γλαφυρή διάλεξή του και μίλησε μονάχα όταν ο γιατρός απόσωσε την κουβέντα του.

«Τι μπορεί να γίνει γι' αυτόν τον καημένο τον άνθρωπο;» ρώτησε.

«Να τον σκοτώσουμε», είπε ο Αμπρενούσιο.

Ο μαρκήσιος τον κοίταξε τρομαγμένος.

«Τουλάχιστον αυτό θα έπρεπε να κάνουμε αν ήμασταν

καλοί χριστιανοί», συνέχισε ο γιατρός ατάραχος. «Και μην τρομάζετε, κύριε: Υπάρχουν περισσότεροι καλοί χριστιανοί απ' όσους νομίζει κανείς».

Στην πραγματικότητα αναφερόταν στους φτωχούς χριστιανούς οποιουδήποτε χρώματος, στους φτωχομαχαλάδες και στην ύπαιθρο, που είχαν το κουράγιο να ρίξουν δηλητήριο στο φαγητό των λυσσασμένων τους για να τους γλιτώσουν από τον τρόπο του τελικού σταδίου. Στα τέλη του περασμένου αιώνα μια ολόκληρη οικογένεια έφαγε δηλητηριασμένα σουπιά γιατί κανείς δε βρήκε το κουράγιο να δηλητηριάσει μονάχα ένα παιδί πέντε ετών.

«Υποτίθεται πως εμείς οι γιατροί δεν ξέρουμε πως αυτά τα πράγματα συμβαίνουν», κατέληξε ο Αμπρενούνσιο. «Και δεν είναι έτσι, απλώς μας λείπει το ηθικό σθένος να τα υποστηρίξουμε. Αντί γι' αυτό, κάνουμε με τους ετοιμοθάνατους αυτό που μόλις είδατε. Τους εμπιστευόμαστε στον άγιο Ουμπέρτο και τους δένουμε σ' έναν στύλο για να είναι η επιθανάτια αγωνία τους χειρότερη και να κρατήσει περισσότερο χρόνο».

«Δεν υπάρχει άλλη λύση;» ρώτησε ο μαρκήσιος.

«Μετά τις πρώτες εκδηλώσεις της λύσσας, δεν υπάρχει καμιά», είπε ο γιατρός. Μίλησε για αισιόδοξες μελέτες που τη θεωρούσαν ιάσιμη αρρώστια, βασισμένες σε ένα πλήθος από διάφορες φόρμουλες: ηπατικά βρύα, κιννάβαρι, μόσχο, αργεντινό υδράργυρο, *anagallis flore purpureo**. «Φούμαρα», είπε. «Αυτό που συμβαίνει είναι

* Το περδικούλι.

πως μερικοί παθαίνουν λύσσα κι άλλοι όχι και είναι εύκολο να πεις για κείνους που δεν έπαθαν πως ευθύνονται τα φάρμακα». Αναζήτησε το βλέμμα του μαρκησίου για να βεβαιωθεί πως εξακολουθούσε να είναι ξύπνιος και κατέληξε: «Γιατί δείχνετε τέτοιο ενδιαφέρον;»

«Από συμπόνια», είπε ψέματα ο μαρκήσιος.

Κοίταξε από το παράθυρο τη ληθαργική από τη βαριεστημάρα της τέταρτης απογευματινής ώρας θάλασσα και συνειδητοποίησε με βαριά καρδιά πως είχαν επιστρέψει τα χελιδόνια. Αεράκι δεν είχε σηκωθεί ακόμη. Μια παρέα παιδιών προσπαθούσε να κυνηγήσει πετροβολώντας μια ξεστρατισμένη σούλα σε μια βαλτωμένη παραλία και ο μαρκήσιος ακολούθησε το πέταγμα του δραπέτη, ώσπου χάθηκε ανάμεσα στους απαστράπτοντες θόλους της οχυρωμένης πόλης.

Η άμαξα μπήκε μέσα στα τείχη από το πυργοφυλάκιο της Πύλης του Μισοφέγγαρου* και ο Αμπρενούνσιο οδήγησε τον αμαξά ως το σπίτι του μέσα από τον πολύβουο μαχαλά των χειροτεχνών. Δεν ήταν εύκολο. Ο Νεπτούνιο ήταν πάνω από εβδομήντα και επιπλέον αναποφάσιτος και μύωπας και ήταν συνηθισμένος να προχωρά το άλογο μονάχο του στους δρόμους που γνώριζε καλύτερα από κείνον. Όταν έφτασαν επιτέλους στο σπίτι του, ο

* Η Καρταχένα ήταν μια πόλη μέσα σε μια πολύπλοκη οχύρωση. Η Πύλη του Μισοφέγγαρου ήταν αυτή από την οποία έμπαινες στη Γεθσημανή από την αντίθετη πλευρά της κεντρικής πύλης εισόδου στην πόλη.

Αμπρενούνσιο τον αποχαιρέτησε στην πόρτα με μια φράση του Οράτιου.

«Δεν ξέρω λατινικά», είπε απολογητικά ο μαρκήσιος.

«Ούτε και χρειάζεται!» είπε ο Αμπρενούνσιο. Και το είπε στα λατινικά βέβαια.

Ο μαρκήσιος είχε εντυπωσιαστεί τόσο, ώστε το πρώτο πράγμα που έκανε γυρνώντας σπίτι ήταν το πιο παράξενο της ζωής του. Διέταξε τον Νεπτούνιο να μαζέψει το νεκρό άλογο από τον λόφο του Σαν Λάσαρο και να το θάψει σε ιερό έδαφος και πολύ νωρίς την επόμενη μέρα να στείλει στον Αμπρενούνσιο το καλύτερο άλογο του στάβλου του.

Μετά την εφήμερη ανακούφιση από την καθαριστική δράση του αντιμονίου, η Μπερνάρντα εφάρμοξε καταπραϊντικά κλύσματα μέχρι και τρεις φορές την ημέρα για να σβήσει την πυρκαγιά των σωθικών της ή βυθιζόταν στο ζεστό νερό της μπανιέρας με μοσχοσάπουνα ακόμα και εφτά φορές για να κατευνάσει τα νεύρα της. Δεν απέμενε τίποτα πλέον απ' αυτό που υπήρξε ως νιόπαντρη, όταν σκαρφιζόταν τολμηρά εμπορικά εγχειρήματα που έφερνε σε πέρας με τη σιγουριά μάντισσας, γιατί τέτοια ήταν τα κατορθώματά της, ώσπου έφτασε η ώρα η κακιά και γνώρισε τον Ιούδα τον Ισκαριώτη, που την οδήγησε στον χαμό της.

Τον είχε δει τυχαία στην αρένα των ταυρομαχιών μιας εμποροπανήγυρης, να παλεύει με γυμνά χέρια μ' έναν τάυρο, σχεδόν γδυτός και δίχως καμιά προστασία. Ήταν τόσο όμορφος και ατρόμητος που δεν μπόρεσε να τον λη-

σμονήσει. Μέρους κατόπιν τον ξανάδε σ' ένα καρναβαλικό γλέντι κουμπιάμπα*, στο οποίο εκείνη συμμετείχε μεταμφιεσμένη σε ζητιάνα φορώντας μάσκα, τριγυρισμένη από τις σκλάβες της, ντυμένες μαρκησίες, με περιδέραια και βραχιόλια και χρυσά σκουλαρίκια με πολύτιμους λίθους. Ο Ιούδας βρισκόταν στο κέντρο ενός κύκλου περιεργων χορεύοντας με όποια πλήρωνε, και είχε χρειαστεί να επιβάλουν την τάξη για να καλμάρει η λαχτάρα των διεκδικητριών. Η Μπερνάρντα τον ρώτησε πόσο πάει. Ο Ιούδας τής απάντησε χορεύοντας:

«Μισό ριάλι».

Η Μπερνάρντα έβγαλε τη μάσκα.

«Αυτό που σε ρωτάω είναι πόσο πάει για πάντα», του είπε.

Ο Ιούδας είδε, όταν αποκάλυψε το πρόσωπό της, πως δεν ήταν η ζητιάνα που έμοιαζε. Άφησε την ντάμα του και την πλησίασε περπατώντας με αέρα τζόβενου για να φανεί η αξία του.

«Πεντακόσια χρυσά πέσος», είπε.

Εκείνη τον μέτρησε με το μάτι του έμπειρου εκτιμητή. Ήταν τεράστιος, με δέρμα φώκιας, κυματιστό στέρνο, στενούς γοφούς και ψηλά πόδια, με κάτι χέρια απόλαυση, που δε μαρτυρούσαν τη δουλειά του. Η Μπερνάρντα υπολόγισε:

«Έχεις ύψος οχτώ παλάμες».

«Και τρεις ίντσες», είπε εκείνος.

* Cumbiamba: παραδοσιακός χορός.

*Ένας σταχτής σκύλος με μια λευκή τούφα στο κούτελο
όρμησε στα κακοτράχαλα στενοσόκακα της αγοράς την
πρώτη Κυριακή του Δεκεμβρίου.*

Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, στην Καρταχένα ντε Ίντιας, ένα λυσσασμένο σκυλί δαγκώνει στον αστράγαλο ένα λευκό κορίτσι, τη Σιέρβα Μαρία. Πρόκειται για την κόρη του μαρκεσιού ντε Κασαλντουέρο, που έχει μεγαλώσει στα παραπήγματα των σιλάβων του αρχοντικού, μιλάει τις γλώσσες τους και συμπεριφέρεται όπως εκείνοι. Το κορίτσι πέφτει στα νύχια της Ιεράς Εξέτασης. Ο νεαρός ιερωμένος ερευνητής Καγετάνο Ντελάουρα αναλαμβάνει να διαπιστώσει αν η κοπέλα διακατέχεται πράγματι από δαιμόνια, και αναπόφευκτα καταλαμβάνεται ο ίδιος από το δαιμόνιο του έρωτα για κείνη.

Το δουλεμπόριο, τα φέουδα, η εκκλησιαστική παντοδυναμία, η ελευθεριότητα και ο διονυσιασμός του έρωτα, οι κυνηγημένοι Εβραίοι διανοούμενοι, η ιατρική της εποχής, οι δεισιδαιμονίες και οι εξορκισμοί πρωταγωνιστούν σ' αυτό το χρονικό της συνάντησης δυο ανθρώπων που αγαπήθηκαν βαθιά.

Ένας υπέροχος μύθος, νοσταλγικός και σατιρικός συνάμα.

SUNDAY TIMES

Βαθιά συναισθηματικό και πνευματώδες.

Ένα αξέχαστο αριστούργημα.

DAILY TELEGRAPH

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 23752

Γ Ι Α Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Ε Σ Μ Ε Α Π Α Ι Τ Η Σ Ε Ι Σ